

MỘT SỐ KỸ NĂNG CƠ BẢN ĐỐI VỚI VIỆC TỰ HỌC CỦA CÁC HỌC VIÊN HỌC TỪ XA

Phùng Đình Mẫn

Trung tâm Đào tạo từ xa, Đại học Huế.

Trong những năm gần đây ở nước ta đã và đang phát triển một hướng đào tạo mới ở trình độ đại học - hình thức đào tạo từ xa. Đây là một trong những biện pháp quan trọng nhằm nâng cao dân trí, tạo điều kiện cho những người không có điều kiện học các khoá học chính qui và tại chức của các trường đại học học tập để nâng cao hiểu biết về một ngành nào đó mà họ quan tâm.

Đào tạo từ xa là hình thức đào tạo đặc thù, có nhiều khác biệt với các hình thức đào tạo chính qui được tổ chức trong các trường đại học. Nếu ở hình thức đào tạo chính qui, các sinh viên được học tập trung tại nhà trường với những chuẩn mực học tập nghiêm ngặt và với sự giảng dạy thường xuyên của giáo viên, thì ở hình thức đào tạo từ xa giáo viên chỉ hướng dẫn đọc tài liệu và ôn tập, còn học viên hoàn thành các môn học chủ yếu bằng hình thức tự học. Có thể nói, tự học cũng rất cần cho sinh viên chính qui, song ở hình thức đào tạo từ xa thì tự học có ý nghĩa đặc biệt. Nó là yếu tố quyết định hiệu quả và sự thành công của học viên, cũng như của các cơ sở đào tạo.

Để việc tự học của học viên đào tạo từ xa có hiệu quả tốt, thực hiện được các mục tiêu của chương trình đào tạo thì nhà trường cần giúp đỡ các học viên một số kỹ năng tự học cơ bản. Việc hình thành các kỹ năng tự học của học viên có thể qua sự hướng dẫn của Trung tâm đào tạo từ xa của nhà trường, sự hướng dẫn trực tiếp của các giáo viên dạy các môn học. Có thể nêu ra một số kỹ năng cơ bản của việc tự học đối với các học viên đào tạo từ xa như sau:

1. Kỹ năng tiếp nhận, phát hiện vấn đề và lập kế hoạch học tập

Đây là những kỹ năng cần thiết đầu tiên của một người tự học theo chương trình đào tạo từ xa. Vì chúng là cơ sở để tiến hành các bước tiếp theo của hoạt động tự học.

1.1. Kỹ năng tiếp nhận và phát hiện vấn đề

Đối với những người đào tạo từ xa thì lượng kiến thức mà họ phải tiếp nhận là rất phong phú và đa dạng. Do vậy, người tự học phải biết chọn lọc thông tin. Họ cần hiểu được những kiến thức nào là cần thiết và cơ bản nhất mà người học cần nắm được. Nếu trong nhà trường đại học, sinh viên thường xuyên được giáo viên hướng dẫn các tài liệu cần đọc, thì các học viên học từ xa không có được thuận lợi này. Họ chủ yếu phải tự mình giải quyết vấn đề. Hiện nay, ngoài giáo trình ra, các môn học có thể có nhiều tài liệu tham khảo và trong điều kiện khó khăn về thời gian học thì học viên càng cần có kỹ năng lựa chọn tài liệu.

Để giúp người học phát hiện và lựa chọn các tài liệu học tập được tốt thì trong quá trình giảng môn học, giáo viên phải hướng dẫn, định hướng tài liệu đọc cho học viên, trước hết là sách giáo khoa, giáo trình và tài liệu tham khảo chính.

1.2. Kỹ năng lập kế hoạch tự học

Như đã nói ở trên, các học viên đào tạo theo hình thức từ xa hầu hết đều là những người đang làm việc ở một cơ quan nào đó hoặc đang lao động sản xuất tại địa phương, họ không có điều kiện toàn tâm, toàn ý cho công việc học tập như sinh viên chính quy. Do vậy, việc xây dựng một kế hoạch học tập cho hàng ngày, tháng, năm và cả khoá là rất cần thiết. Việc xây dựng kế hoạch học tập này cần đáp ứng các yêu cầu sau:

- Phân chia thời gian học cho mỗi môn học một cách hợp lý;
- Kế hoạch học tập phải phù hợp với điều kiện công tác, công việc và hoàn cảnh sống của mình;
- Biết kết hợp giữa học tập và nghỉ ngơi...

Việc phân bố thời gian học một cách hợp lý là rất cần thiết, tránh tình trạng việc học tập, nghiên cứu tài liệu dồn vào thời điểm gần thi hết môn học.

2. Kỹ năng thực hiện hoạt động tự học

Ở nhóm kỹ năng này, người tự học cần thực hiện một số kỹ năng sau:

2.1. Kỹ năng đọc tài liệu

Để đọc tài liệu được hiệu quả thì người học trước hết cần thống kê các tài liệu cần đọc, phân loại chúng theo mức độ từ dễ đến khó, xác định xem tài liệu đó ở đâu (ở nhà, thư viện hay ở chỗ bạn bè...), xác định thời gian sẽ đọc tài liệu. Điều này tuy đơn giản, nhưng rất cần thiết với những người học từ xa. Vì các học viên học từ xa là những người đang công tác, làm việc tại các cơ quan với các lĩnh vực khác nhau. Hàng ngày họ rất bận rộn với công việc của mình và đối với nhiều người thì việc học như là việc “phụ” trong số các công việc mà họ phải thực hiện. Đó là chưa kể đến những bận rộn của công việc gia đình và việc mưu sinh hàng ngày. Kỹ năng phát hiện vấn đề sẽ giúp học viên lựa chọn được những tài liệu cần thiết để nghiên cứu, tiết kiệm thời gian tự học và tập trung cho học tập có hiệu quả hơn.

Việc đọc tài liệu không phải là *học thuộc* tài liệu, mà là phải *hiểu* tài liệu, nắm được tư tưởng chính của tài liệu và yêu cầu của môn học. Người học cần kết nối các vấn đề của tài liệu trong mối liên hệ qua lại và lôgic với nhau. Một yếu tố quan trọng của việc đọc tài liệu là chuẩn bị điều kiện hợp lý cho việc đọc như: bàn ghế, ánh sáng, giấy bút, sách tra cứu và thời gian đọc...

Để việc đọc có hiệu quả, học viên cần chú ý đến các kỹ năng sau: Đầu tiên, người học đọc lướt qua tài liệu, xem tài liệu có bao nhiêu nội dung và nội dung nào là chính và cần nghiên cứu kỹ. Ở đây, trước khi tìm hiểu nội dung của một cuốn sách thì người học cần xem mục lục của cuốn sách đó, tìm hiểu những chương mục mà mình cần đọc. Sau đó, người học đọc kỹ để hiểu được tài liệu. Ở giai đoạn này học viên cần đọc chậm, đọc đi đọc lại, phát hiện ra các khái niệm, từ khoá và những vấn đề then chốt cần nắm vững. Trong quá trình đọc tài liệu nếu chỗ nào chưa hiểu, kiến thức mới và khó, học viên cần ghi lại để trao đổi với bạn bè và hỏi giáo viên dạy môn học.

Trong quá trình đọc tài liệu, học viên cần đưa ra được những đánh giá và nhận xét về các tài liệu, đặc biệt là các tư tưởng chính trong tài liệu. Điều này sẽ làm người đọc nhớ tài liệu lâu hơn. Người học không nên chép lại các tài liệu, mà cần ghi lại các nội dung chính, các tư tưởng chính của tài liệu theo một lôgic của vấn đề. Nói cách khác, học viên phải biết tóm tắt nội dung của cuốn sách theo hiểu biết của mình. Có thể nói, khi đọc tài liệu học viên không chỉ biết tài liệu đó mà phải hiểu tài liệu.

Đọc tài liệu là một khâu quan trọng của những người học từ xa. Vì thời gian học trên lớp của họ là rất ít. Ở trên lớp giáo viên chỉ gợi ý, hướng dẫn về môn học, chỉ ra những nội dung chính của môn học. Cho nên, đọc tài liệu là một trong những yếu tố quyết định kết quả học của các học viên học từ xa.

2.2. Kỹ năng thảo luận nhóm trong quá trình tự học

Do đặc thù của việc học từ xa là học viên phải tự học là chính, nên việc thảo luận giữa những người cùng học trong quá trình nghiên cứu tài liệu là rất cần thiết. Trong quá trình tự nghiên cứu tài liệu có thể xuất hiện những vấn đề mà học viên không hiểu, hoặc hiểu không hết, trong khi đó lại không có sự giúp đỡ của giáo viên. Do vậy, thảo luận ở các nhóm bạn học sẽ có ý nghĩa thiết thực. Trong các buổi thảo luận nhóm này, các học viên sẽ giúp nhau hiểu vấn đề một cách sâu hơn. Khi người học tự trình bày vấn đề trước nhóm thì họ sẽ nhớ vấn đề đó tốt hơn, lâu hơn. Điều quan trọng là các học viên phải tổ chức các buổi thảo luận nhóm một cách chặt chẽ, có hiệu quả, tránh hình thức. Để thảo luận nhóm có hiệu quả, trong nhóm nên bầu ra một người nhóm trưởng để dẫn dắt buổi thảo luận. Đó là một người có hiểu biết tốt hơn, có năng lực tổ chức tốt hơn các thành viên khác và có uy tín với mọi người. Nhóm thảo luận thường là nhóm của những người bạn hợp nhau, gần gũi nhau, có nhiều điểm tương đồng về tâm lý, xã hội.

2.3. Kỹ năng giải quyết tình huống có vấn đề trong quá trình tự học

Trong quá trình tự học nhiều khi nảy sinh những tình huống, những vấn đề mà người học không dễ dàng giải quyết được. Họ không thể vận dụng những tri thức, kỹ năng có sẵn để giải quyết, mà đòi hỏi phải có những cách thức giải quyết mới. Trong trường hợp này người học cần các kỹ năng sau:

- Phân tích vấn đề để tìm ra những yếu tố đã biết, những yếu tố mới và mối liên hệ giữa chúng.
- Từ sự phân tích vấn đề người học đưa ra các phương án giải quyết vấn đề. Một vấn đề có thể có nhiều phương án giải quyết khác nhau.
- Lựa chọn một phương án mà người học cho là tối ưu để giải quyết vấn đề đó.
- Kiểm tra, đánh giá lại kết quả đã thực hiện.

Trong việc giải quyết các tình huống có vấn đề đòi hỏi người học phải có sự suy nghĩ, tìm tòi và sáng tạo.

3. Kỹ năng tự kiểm tra, đánh giá hoạt động tự học

Đối với các học viên đào tạo từ xa, học viên không chỉ tự tổ chức hoạt động học tập của mình mà cần có kỹ năng tự kiểm tra, tự đánh giá hoạt động tự học của cá nhân. Để việc tự kiểm tra, đánh giá được tốt, cá nhân phải so sánh những kết quả mà mình đã làm được so với yêu cầu của môn học, so với kết

quả học tập của bạn bè. Việc tự kiểm tra, đánh giá này cần được làm thường xuyên sau mỗi môn học

Có thể nói, quá trình tự học của các học viên đào tạo từ xa là hình thức học đòi hỏi mỗi học viên phải có ý chí phấn đấu và nỗ lực cao, phải có tinh thần tự giác một cách thường xuyên, khát vọng đạt kết quả tốt trong quá trình học. Đó là một quá trình mà mỗi học viên phải có một số kỹ năng tự học cơ bản. Những kỹ năng này sẽ giúp họ học một cách hiệu quả hơn. Việc hình thành các kỹ năng tự học cho học viên là trách nhiệm của các Trung tâm đào tạo từ xa, của mỗi giáo viên dạy các môn học.

Tài liệu tham khảo

1. Lê Khánh Bằng. *Tổ chức phương pháp tự học cho sinh viên đại học*. ĐHSPT Hà Nội, 1998.
2. Trần Thị Minh Hằng. *Một số yếu tố tâm lý cơ bản trong tự học của sinh viên cao đẳng sư phạm*. Luận án TS tâm lý học, Hà Nội, 2003.
3. Nguyễn Kỳ. *Quá trình dạy tự học, tự học, tự đào tạo, tư tưởng chiến lược của phát triển giáo dục Việt Nam*. NXB GD, 1998.